

סנהדרין דף ק"ח - דור המבול ותיבת נח

שאלות:

1. ממה נובע החום בחמי טבריה?

אנשי דור המבול

המשנה (בסוף דף קודם) אמרה שלדור המבול אין חלק לעולם הבא - לא עומדים בדין לקבל עונש ואין להם רוח עם הצדיקים. לגבי אנשי סדום הובאה מחלוקת אם עומדים בדין.

המשך המשנה בדף שלנו דנה במרגלים, דור המדבר ועדת קורח.

בברייתא: **רבי עקיבא** אומר שלדור המבול אין חלק לעולם הבא – "וימח את כל היקום" בעולם הזה, "וימחו מן הארץ" לעולם הבא. **רבי יהודה בן בתירא** אומר: לא חיים ולא נידונים - "לא ידון רוחי באדם לעולם" לא דין ולא רוח. **רבי מנחם ברבי יוסי** אומר: אפילו כשהקב"ה מחזיר נשמות לגוף, נשמתם קשה להם בגיהנום, שורפת אותם בעצמה - "רוחכם אש תאכלכם".

הברייתא מסבירה שדור המבול התגאו בטובה שהקב"ה השפיע עליהם, הפסוקים באיוב מתארים את השפע עד שאמרו "סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו", ו"מה נועיל כי נפגע בו". הם אמרו שאין להם צורך להתפלל אל הקדוש ברוך הוא כי יש להם מעיינות והם לא צריכים גשמים. לכן הקב"ה אמר: "בטובה שהשפעתני להם, בה מכעיסין אותי ובה אני דן אותם".

רבי יוסי אומר: דור המבול התגאו בגלגל העין (דומה למים), לכן נידונו במים. **רבי יוחנן** אומר: קלקלו ב"רבה" (רעת האדם) ונידונו ב"רבה" (מעיינות תהום רבה). ושלושה מעיינות חמים נשאו מהמבול: בלועה דגדר, חמי טבריא, ועיניא רבתי דבירם.

רבי יוחנן מפרש "כי השחית כל בשר את דרכו": הרביעו בהמה חיה ואדם הכל על הכל. **רבי אבא בר כהנא** אומר: כולם חזרו לטבעם חוץ מתושלמי (עוף שממשיך להזדווג עם אחרים).

2. מה הכוונה "וינחם ד' כי עשה את האדם"?

דור המבול - חמס והשמדת הבהמות

רבי יוחנן דורש: כוח החמס גדול - דור המבול עברו על הכל, אך גזר דינם נחתם רק כשפשטו ידיהם בגזל. **רבי אלעזר** דורש את הפסוק ביחזקאל: "הַחֶמֶס קָם לְמִטָּה רָשָׁע לֹא מֵהֶם וְלֹא מֵהַמוֹנִים וְלֹא מֵהַמְהֵמָה וְלֹא נָה בָהֶם" שהחמס זקף עצמו כמקל ועמד לפני הקדוש ברוך הוא ואמר ריבונו של עולם לא מהם (אין תועלת בהם) ולא מהמונם (מבניהם) ולא במשאם ולא נה בהם, אין בהם מי שנוהה לשוב בתשובה.

בבית מדרשו של **רבי ישמעאל** דרשו את הסמיכות "נַחַמְתִּי כִּי עֲשִׂיתֶם וְנַחַ מִצָּא חֵן" - גם על נח נחתך גזר דין אלא שמצא חן.

רב דימי אומר: "וינחם ד'" - טוב עשיתי שאיבדתי הרשעים, כמו "וינחם אותם וידבר על לבם". דעה אחרת: לא יפה עשיתי, כי אולי היו חוזרים בתשובה - ואז "וינחם" מלשון חרטה (זה רק לשון משל כלפי שמיים) (יד רמ"ה).

רבי יוחנן וריש לקיש נחלקו בכוונה "בדורותיו": **רבי יוחנן** – נח היה צדיק רק בדורו. **ריש לקיש** - קל וחומר שבדורות צדיקים היה צדיק יותר.

רבי חנינא מביא משל על דעת **רבי יוחנן** - חבית יין במרתף של חומץ, במקומה ריחה נודף, שלא במקומה לא. **רבי אושעיא** – על דעת **ריש לקיש**, בושם במקום טינופת, ריחו נודף למרות הטינופת, קל וחומר במקום בשמים.

הגמרא שואלת: אם האדם חטא, מדוע הבהמות נענשו? **רבי יהושע בן קרחה** מביא משל לאדם שהכין חופה לבנו, וכשמת פיזרה. הקב"ה אומר: "בראתי בהמה ועולם בשביל אדם; עכשיו שחטא, למה לי?". ומהפסוק "מכל אשר בחרבה מתו" למדו שהדגים ניצלו.

3. איך תכננו דור המבול להילחם במבול?

תוכחת נח לדור המבול

רבי יוסי דמן קסרי דורש את הפסוק: "קל־הוא על־פני־מים תקלל חלקתם בארץ לא־יפנה דרך כרמים", נח הוכיח את דור המבול שיעשו תשובה, אחרת הקב"ה יביא מבול ויציף גופותיהם (קל על פני מים) ואחר כך תקולל חלקתם בארץ. הם הלכו בדרך רשעים דרך לא סלולה דרך כרמים, וכשנח אמר שהמבול מתעכב עד מות מתושלח, אמרו שימשיכו בדרכם הרעה, דרך הכרמים.

רבא דרש מהפסוק "לפיד בוז לעשתות שאגן נכון למועדי רגל": נח הוכיחם בדברים קשים (לפידים) והם ביזוהו. כששאלו למה התיבה, אמר שיבוא מבול. הם השיבו: אם מבול אש - יש לנו "עליתה" (סלמנדרה) שלא נשרפת; אם מים מהארץ - יש לנו עששיות ברזל לכיסוי הארץ; אם מהשמים - יש לנו "עקב/עקש" (ספוג ששואב מים). נח אמר: "הקב"ה יביא מבול מבין עקבי רגליכם" - בשכבת זרע שלכם יכול למחות אתכם (רש"י).

רב חסדא אומר: ברותחים (שכבת זרע) קלקלו, ברותחים נידונו – שנאמר "וישכו המים" כמו "וחמת המלך שככה" (נחו מרתיחתו) (רש"י).

שבעת הימים לפני המבול: **רב** אומר - שאלו ימי אבל מתושלח, שהספד צדיקים מעכב פורענות. או פירושים אחרים: שהקב"ה שינה סדרי בראשית (חמה ממערב, 7 ימים הכוונה לשינוי בראשית); או שקבע זמן קטן (7 ימים) אחרי זמן גדול (120 שנה) לתת הזדמנות; או הטעימם מעין העולם הבא (יום שביעי כאלף שביעי) שידעו מה איבדו.

4. איזה עונש קיבל העורב?

תיבת נוח

הגמרא שאלה על "מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו": האם לבהמה יש "אישות"? (נקבה לזכר ספציפי) (רש"י). **רבי שמואל בר נחמני** בשם **רבי יונתן** אומר: הכוונה לבהמות שלא נעבדה בהן עבירה.

רב חסדא אומר: נח העביר אותן לפני התיבה - מי שהתיבה קלטה, לא נעבדה בה עבירה. **רבי אבהו** אומר: אלו הן שבאו מאליהן.

"תיבת עצי גופר": לפי **רב אדא** - עץ מבליגה או גולמיש (סוגי עצים). "צוהר תעשה לתיבה": **רבי יוחנן** - אבנים טובות ומרגליות להאיר. "ואל אמה תכלנה מלמעלה": התיבה צרה למעלה

לאמה אחת ורחבה מלמטה כדי שלא תתהפך. "תחתיים שנים ושלישים": תחתיים לזבל, אמצעיים לבהמות, עליונים לאדם.

כשנח שלח את העורב הוא ענה לנח לפי **ריש לקיש**: "רבך שונאני (לקח מהטמאים שניים) ואתה שונאני (שולח אותי למרות שאני רק ממין שניים). אם אמות, יחסר העולם בריה? או לאשתי אתה צריך?" נח אמר לו: "רשע! במותר לי באשתי נאסר לי, בנאסר לי לא כל שכן?" הראיה שנח ובניו נאסרו בתשמיש בתיבה: בכניסה נאמר - "אתה ובניך... ואשתך ונשי בניך" (הפרדה); ביציאה - "אתה ואשתך..." (יחד).

הברייתא אומרת ששלושה שימשו בתיבה ונענשו: כלב נקשר (לנקבה אחרי תשמיש וקשה לו להיפרד), עורב רוקק (זרע מפיו לפיה) (רש"י). {עורבים שונים בחיזור שלהם שכולל העברת מזון בפה בין בני הזוג}. חם לקה בעורו (בנו כוש שחור).

"וישלח את היונה מאתו": **רבי ירמיה** לומד שהעופות הטהורים דרים עם צדיקים, לעומת העורב (שלא כתוב "מאתו").

היונה חזרה עם "עלה זית טרף". **רבי אלעזר** אומר: היונה אמרה - "היו מזונותי מרורים כזית מידך, ולא מתוקים מידי בשר ודם" ("טרף" = מזון, כמו "הטריפני לחם").

5. מה המקור לכך שעוף החול לא מת לעולם?

החיים בתיבה

מהפסוק "כָּל הַחַיָּה כָּל הָרֶמֶשׂ וְכָל הָעוֹף כָּל הָאָרֶץ לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם יֵצְאוּ מִן הַתֵּבָה": **רבי יוחנן** לומד משפחותיהם ולא הם - שלא חסר אחד, אבל הם לא יצאו בריאים כקודם, בגלל צער התיבה שמזונם היה בידי בשר ודם (יד רמ"ה). הפסוק מדבר על החיות והעופות.

רב חנא בר ביזנא מביא סיפור שאליעזר שאל את שם בן נח: "אתם היכן הייתם? יצאתם בריאים?" **שם** ענה: "צער גדול היה לנו. האכלנו כל בריה בזמנה הטבעי - יום או לילה".

שם סיפר: נח לא ידע מה להאכיל את הזיקית עד שראה תולעת נופלת מרימון והיא אכלה. מאז הכין לה ענפים שהתליעו.

האריה חלה בחום, והחום הזין אותו 6-12 יום ולא צרך מזון.

אורשינה (עוף החול) נמצא בירכתי התיבה. כשנח שאל אותו למה לא ביקש מזון, הוא ענה: "ראיתי שהיית טרוד, אמרתי לא אצער אותך". נח בירך אותו: "יהי רצון שלא תמות".

רב חנה בר לואי אומר ששם שאל את אליעזר שיספר לו מה קרה כשבאו מלכי מזרח ומערב על אברהם במלחמת ארבעת המלכים. אליעזר ענה לו שהקב"ה הושיב את אברהם לימינו, והיו זורקים עפר והוא נהפך לחרבות, וקש נהפך לחיצים.

אגב הנס הזה, הגמרא מביאה בסוף הדף ובתחילת הדף הבא את הסיפור המפורסם על הנס שנעשה לנחום איש גמזו, שגנבו לו בדרך את המתנה ששלחו לקיסר ומילאו בתוך התיבה עפר, ויצא שנעשה לו נס וגם העפר הזה הפך לחיצים וחרבות כמו אצל אברהם. ובעלי האכסניה שרימו אותו רצו לנצל את זה, ואצלם זה לא עבד והרגו אותם.